

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ GIÁO DỤC TOÀN DIỆN CHO THANH NIÊN - SINH VIÊN TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

ThS. NGUYỄN THỊ HUYỀN TRANG*

1. Đặt vấn đề

Giáo dục toàn diện cho thanh niên nhằm đào tạo một thế hệ trẻ vừa “hồng”, vừa “chuyên” là một trong những nội dung quan trọng trong tư tưởng Hồ Chí Minh. Đất nước ta đang trong quá trình đẩy mạnh hội nhập kinh tế quốc tế, những thành tựu trên mọi lĩnh vực đã khẳng định tính những mặt tích cực mà nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa mang lại cho nước nhà. Bên cạnh đó, những tác động mặt trái của nền kinh tế thị trường đã làm cho một bộ phận thanh niên - sinh viên hiện nay nhạt lý tưởng sống, có nhiều biểu hiện suy thoái về đạo đức, lối sống, thiếu tính tự giác trong học tập, rèn luyện bản thân để lập thân, lập nghiệp. Vì vậy, việc trang bị những Tư tưởng của Hồ Chí Minh về giáo dục toàn diện cho thanh niên - sinh viên trong giai đoạn hiện nay là việc làm vô cùng cần thiết.

2. Nội dung giáo dục toàn diện cho thanh niên - sinh viên theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn dành sự ưu ái đặc biệt cho thế hệ trẻ. Với tầm nhìn chiến lược và tình thương yêu triu mến, Người đánh giá rất cao vai trò của thanh niên trong sự nghiệp cách mạng. Người nhấn mạnh: “*Thanh niên là rường cột của đất nước, là tương lai của dân tộc và hạnh phúc của mỗi gia đình*”¹. Trong suốt cuộc đời mình, Người luôn quan tâm tới vấn đề giáo dục toàn diện nhằm tạo ra những thế hệ thanh niên - sinh viên vừa “hồng” vừa “chuyên” cho đất nước. Hồ Chí Minh khẳng định: “*Trong việc giáo dục và học tập, phải chú trọng đủ các mặt: Đạo đức cách mạng, giác ngộ xã hội chủ nghĩa, văn hóa, khoa học - kỹ thuật, lao động và sản xuất*”². Hay nói ngắn gọn hơn giáo dục toàn diện cho thanh niên, sinh viên phải hướng tới các tiêu chí đức, trí, thể, mỹ.

Thực hiện lời dạy của Người, Đảng và Nhà nước ta đã thường xuyên chăm lo giáo dục, bồi dưỡng đào tạo, phát triển toàn diện cho thanh niên - sinh viên. Nghị quyết hội nghị lần thứ 9, Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa IX đã khẳng định: “*Phải đào tạo con người Việt Nam phát triển toàn diện, có đạo đức, tri thức, sức khỏe, thẩm mỹ và nghề*

NGHIỆP... đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc”. Tuy nhiên, đất nước đang bước vào thời kỳ đổi mới, đứng trước những yêu cầu và thách thức mới, việc giáo dục toàn diện cho thanh niên cần phải được quan tâm và chú trọng hơn nữa để nước nhà có được đội ngũ thanh niên đủ đức, đủ tài, đáp ứng được yêu cầu, nhiệm vụ giáo dục của thời đại mới.

Từ nhu cầu của thực tiễn chúng ta phải đi tìm bài học từ trong lý luận. Việc học tập và vận dụng Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục toàn diện cho thanh niên - sinh viên nhằm nâng cao chất lượng cho thanh niên - sinh viên hiện nay là một giải pháp rất đúng đắn, bởi lẽ những tư tưởng của Bác là sự tổng kết về mặt lý luận và kiểm chứng thực tiễn từ hoạt động giáo dục cả trong và ngoài nước. Theo quan niệm triết học con người là một thực thể thống nhất bao gồm nhiều yếu tố: Đạo đức, thể lực, trí lực, trình độ thẩm mỹ, Hồ Chí Minh cho rằng, muốn phát triển con người toàn diện thì phải phát triển các bộ phận cấu thành nên chính thể đó.

Thứ nhất: Giáo dục toàn diện trong tư tưởng Hồ Chí Minh trước hết là giáo dục lý tưởng cách mạng, đạo đức, lối sống cho thanh niên - sinh viên. Hồ Chí Minh đặc biệt coi trọng việc bồi dưỡng và giáo dục đạo đức cách mạng cho con người Việt Nam vì Người coi đạo đức là cái gốc, là cái căn bản của người cách mạng. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã từng nói: “*Phải chú trọng giáo dục đạo đức cách mạng, giác ngộ xã hội chủ nghĩa...*”³. Trong bối cảnh chế độ xã hội chủ nghĩa bị sụp đổ ở Liên xô và Đông Âu, chủ nghĩa đế quốc cùng các thế lực phản động khác đang ra sức tấn công làm xói mòn niềm tin xã hội chủ nghĩa và lý tưởng cách mạng ở thanh niên - sinh viên thì việc giáo dục lý tưởng và củng cố niềm tin cách mạng của thanh niên đối với chủ nghĩa xã hội có ý nghĩa sống còn. Nhưng nhiệm vụ này chỉ thực hiện hiệu quả được trên cơ sở đổi mới quan niệm và phương pháp giáo dục lý tưởng cho thanh niên - sinh viên.

* Trường Đại học Công đoàn

Giáo dục lý tưởng cho thanh niên - sinh viên phải gắn liền với việc tổ chức, giảng dạy tốt các môn những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin và Tư tưởng Hồ Chí Minh cho sinh viên các trường đại học, cao đẳng, đặc biệt phải làm cho họ nhận thức được hệ thống lý luận trên là di sản vô giá của dân tộc và nhân loại tiến bộ, là chân giá trị của thời đại chúng ta. Đồng thời phải giáo dục để thanh niên - sinh viên nhận thức được những nét đẹp truyền thống của dân tộc Việt Nam cũng như truyền thống cách mạng vẻ vang của lịch sử dân tộc để họ tự hào và nhận thấy trách nhiệm của mình trong đó.

Giáo dục lý tưởng đạo đức cách mạng cho thanh niên là một việc làm cần thiết bởi lẽ đạo đức là nền tảng quan trọng nhất của mỗi con người. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã dạy, con người cần có cả tài và đức, *“Có tài mà không có đức thì thành người vô dụng, có đức mà không có tài thì làm việc gì cũng khó”*⁴. Thanh niên - sinh viên Việt Nam ngày nay có vinh dự được sinh ra và lớn lên trong thời đại Hồ Chí Minh. Đạo đức, lối sống và cuộc đời của Người là tấm gương sáng ngời cho tất cả chúng ta noi theo. Những phẩm chất đạo đức của Người là sự kết tinh tinh hoa truyền thống dân tộc nhưng vẫn phù hợp với tinh thần cách mạng của thời đại. Để hạn chế mặt trái của cơ chế thị trường và nguy cơ đánh mất bản sắc văn hóa dân tộc, việc giáo dục cho thanh niên - sinh viên tinh thần đạo đức của Hồ Chí Minh là một yêu cầu, một nội dung quan trọng hiện nay.

Những phẩm chất đạo đức trong tư tưởng Hồ Chí Minh như Trung với nước, Hiếu với dân; cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư; yêu thương con người... là những chuẩn mực chung nhất cho các cán bộ, đảng viên và các tầng lớp nhân dân, tuy nhiên, ở từng đối tượng chúng ta có thể cụ thể hóa những chuẩn mực đạo đức của Bác thành những phẩm chất đạo đức cần thiết cho mình.

Đối với thanh niên - sinh viên, đạo đức cách mạng được thể hiện rất sinh động trong đời sống hàng ngày. Nội dung giáo dục đạo đức phải nêu bật được những phạm trù cơ bản cũng như những đặc trưng của đạo đức xã hội chủ nghĩa như cái thiện - cái ác, lương tâm - nghĩa vụ, cái tốt - cái xấu... Cụ thể hơn đó là lòng hiếu thảo với ông bà, cha mẹ, tôn trọng phụ nữ, có đạo nghĩa với thầy cô giáo, hòa thuận với anh chị em, thật thà, trung thực... Đó còn là sự nhận thức và chấp hành tốt nếp sống văn minh nơi công cộng, đấu tranh chống lối sống thực dụng, ích kỷ, coi thường đạo lý, đi ngược với thuần phong mỹ tục của dân tộc... Để làm tốt điều đó thì những hành động thực tế như sự gương mẫu của các bậc cha

mẹ, thầy cô, các nhà lãnh đạo các cấp là điều quan trọng nhất.

Thứ hai: Trong giáo dục toàn diện, cần thiết phải giáo dục chuyên môn, nghề nghiệp cho thanh niên - sinh viên để họ có hành trang lập thân, lập nghiệp. Người nhấn mạnh: *“Tăng cường hơn nữa việc giáo dục lao động trong nhà trường là một khâu chủ yếu trong toàn bộ sự nghiệp giáo dục xã hội chủ nghĩa, nhằm trang bị cho thế hệ trẻ có những kiến thức khoa học, lại có những kiến thức cơ bản về sản xuất công nghiệp - nông nghiệp, những thói quen lao động, sẵn sàng bước vào xây dựng xã hội chủ nghĩa”*⁵.

Thanh niên là vốn quý của đất nước và là nguồn lực xã hội to lớn để tiến hành công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước. Hồ Chí Minh đã từng nói *“một dân tộc dốt là một dân tộc yếu”*, *“dốt thì đại, đại thì hèn”*⁶. Vì vậy, chúng ta phải chú trọng việc giáo dục kiến thức văn hóa cơ bản cho thanh niên, kiến thức chuyên ngành... giúp họ có những kiến thức nền tảng quan trọng để tạo dựng nghề nghiệp.

Giáo dục kiến thức văn hóa phải đi liền với đào tạo kỹ thuật, nghề nghiệp và đẩy mạnh giáo dục hướng nghiệp cho thanh niên. Hiện nay, lực lượng lao động trẻ có khoảng trên 1,7 triệu người, nhưng chỉ có khoảng 70 vạn người được đào tạo qua trường lớp (chiếm 40%). Do đó, phải đẩy mạnh đào tạo, bồi dưỡng kỹ thuật, chuyên môn, nghiệp vụ cho thanh niên thông qua các trường đại học, trung học chuyên nghiệp, dạy nghề... Tuy nhiên, việc dạy nghề phải gắn liền với khả năng giải quyết việc làm để tránh khỏi tình trạng ngành thừa vẫn thừa, ngành thiếu vẫn thiếu.

Thứ ba: Nâng cao sức khỏe và thể chất, trong giáo dục toàn diện cho thanh niên - sinh viên. Bác Hồ đã dạy: *“dân cường thì nước thịnh”*, *“Mỗi một người dân yếu ớt tức là cả nước yếu ớt, mỗi một người dân khỏe mạnh tức là cả nước khỏe mạnh. Vậy nên luyện tập thể dục, bồi dưỡng sức khỏe là bổn phận của mỗi người dân yêu nước”*⁷. Muốn làm được mọi sự thì trước hết phải có sức khỏe, sức khỏe là cơ sở duy trì và phát triển trí tuệ một cách bình thường. Người viết: *“Muốn giữ gìn sức khỏe thì phải thường xuyên tập thể dục thể thao”*, *“tập thể dục đặng giữ gìn sức khỏe”*, *“Phải rèn luyện thân thể cho khỏe mạnh. Khỏe mạnh thì mới đủ sức tham gia một cách dẻo dai, bền bỉ những việc ích quốc, lợi dân”*⁸. Bản thân Hồ Chí Minh là một tấm gương sáng về luyện tập thể dục thể thao, *“tự tôi ngày nào cũng tập”*.

Đối với thanh niên, sinh viên - bên cạnh đòi hỏi về mặt tri thức, họ cần phải có một thể chất tốt để

có thể gánh vác sự nghiệp xây dựng nước nhà giàu mạnh. Chăm lo phát triển phong trào thể dục thể thao trong nhà trường và ngoài xã hội cho thanh niên là trách nhiệm của nhà trường, của ngành giáo dục và của toàn xã hội hiện nay.

Thứ tư: Giáo dục đức, trí phải kết hợp với giáo dục thẩm mỹ cho thanh niên - sinh viên trong tư tưởng Hồ Chí Minh. Giáo dục thẩm mỹ chính là nâng cao trình độ thẩm mỹ, khả năng sáng tạo, làm đẹp, khả năng cảm nhận những giá trị sáng tạo cho thanh niên - sinh viên. Quá trình vươn tới những cái đẹp cũng đồng nghĩa với quá trình loại bỏ dần những cái xấu, cái chưa tốt để trở nên hoàn thiện hơn. Trong vấn đề phát triển năng lực thẩm mỹ, Hồ Chí Minh chú trọng đến việc bồi dưỡng và giáo dục những giá trị truyền thống văn hóa tốt đẹp của dân tộc. Theo Người: những câu tục ngữ, những câu hò vè, ca dao là những sáng tác của quần chúng. Các sáng tác ấy rất hay mà lại ngắn, là những viên ngọc quý. Tuy nhiên, để phát triển năng lực thẩm mỹ cho các bạn trẻ thì cần phải bồi dưỡng cho họ cái đẹp, cái tốt, cái xấu, cái lạc hậu... để có những định hướng trong nhận thức và hành động, không ngừng vươn tới cái hay, cái đẹp. Hồ Chí Minh từng nói: *"làm cho phần tốt trong mỗi con người nảy nở như hoa mùa xuân và phần xấu mất dần đi"*⁹. Qua con đường nhận thức, con người sẽ có những nỗ lực vươn lên, hướng tới những giá trị cao quý, góp phần hoàn thiện nhân cách... Đối với thanh niên, giáo dục thanh niên phải bằng những tấm gương người tốt, việc tốt, bằng chính vẻ đẹp của thanh niên giúp các bạn trẻ hình thành và phát triển tình cảm thẩm mỹ, năng lực thẩm mỹ tốt đẹp.

3. Vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục toàn diện cho thanh niên - sinh viên

Bước vào thời kỳ hội nhập kinh tế quốc tế, phát huy nguồn lực con người chính là yếu tố quyết định thắng lợi của sự nghiệp đổi mới. Thanh niên - sinh viên luôn được đặt ở vị trí trung tâm trong chiến lược bồi dưỡng, phát huy nguồn lực con người. Chăm lo, bồi dưỡng, phát triển thanh niên - sinh viên vừa là mục tiêu, vừa là động lực đảm bảo cho sự ổn định và phát triển vững bền của đất nước.

Đa số sinh viên hiện nay có tư cách đạo đức, ngoan ngoãn, lễ phép, có trình độ chuyên môn đáp ứng được nhu cầu của xã hội, có thể trạng tốt và đời sống tinh thần phong phú. Tuy nhiên, do đòi hỏi ngày càng cao của xã hội, sinh viên cần học tập, vận dụng tốt hơn nữa quan điểm giáo dục toàn diện của Hồ Chí Minh để hoàn thiện bản thân, góp phần đắc lực vào sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Nắm vững quan điểm của Hồ Chí Minh, Các

trường Đại học, cao đẳng hiện nay luôn quan tâm tới việc phát triển toàn diện cho sinh viên. Để giáo dục toàn diện cho thanh niên - sinh viên, các trường đại học, cao đẳng phải chú trọng giáo dục lý tưởng, đạo đức cách mạng cho sinh viên thông qua các môn học những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh và thông qua tấm gương về đạo đức, lối sống, tác phong của chính các thầy cô, cán bộ nhà trường. Giáo dục đạo đức phải đi đôi với bồi dưỡng tài năng, nghề nghiệp cho sinh viên vì "Có tài mà không có đức là người vô dụng, có đức mà không có tài thì làm việc gì cũng khó". Các hoạt động giảng dạy phải đảm bảo chất lượng để sinh viên ra trường có đủ kiến thức, chuyên môn để làm việc; đồng thời phải quan tâm tới các hoạt động hướng nghiệp để định hướng nghề nghiệp cho sinh viên trước khi ra trường, giúp các em có cơ hội tìm cho mình những công việc phù hợp.

Ngoài việc trang bị cho các em về tri thức, đạo đức lối sống, các trường cần phải hướng tới giáo dục các kỹ năng mềm thông qua các hoạt động ngoại khóa như văn hóa, văn nghệ, thể thao nhằm nâng cao thể lực và tinh thần để tạo động lực cho thanh niên trong học tập. Nâng cao đời sống vật chất, tinh thần cũng là những hoạt động hướng sinh viên tới cái đẹp. Trình độ thẩm mỹ, khả năng sáng tạo, làm đẹp cho bản thân và cộng đồng, khả năng cảm nhận những giá trị sáng tạo của sinh viên cũng chính là một trong những biểu hiện mang tính nhân văn của nền giáo dục xã hội chủ nghĩa.

Đẩy mạnh việc giáo dục toàn diện cho sinh viên cần phải có những giải pháp đồng bộ từ tất cả các cấp, các khâu và điều quan trọng nhất là phải để sinh viên nhận thức rõ ý nghĩa thiết thực của việc hoàn thiện bản thân theo các tiêu chí về đức, trí, thể, mỹ trong tư tưởng Hồ Chí Minh. Công tác giáo dục toàn diện cho sinh viên trong thời gian tới cần tập trung vào một số nội dung sau:

Cần đổi mới nội dung, phương pháp, hình thức giáo dục lý tưởng, đạo đức, lối sống cho sinh viên trên cơ sở bảo đảm đồng bộ, thống nhất của lãnh đạo, của các khoa, phòng, các tổ chức đoàn thể trong nhà trường trên cơ sở phù hợp với tâm sinh lý tuổi trẻ. Đồng thời phát huy dân chủ, trí tuệ, sáng tạo của thanh niên thông qua các hình thức tọa đàm, trao đổi, các sinh hoạt gắn với cộng đồng, giáo dục thông qua các gương điển hình tiên tiến, gương người tốt, việc tốt trong cuộc sống thường ngày.

Nâng cao chất lượng giáo dục chuyên môn, nghiệp vụ là nhiệm vụ quan trọng nhất trong hoạt động giáo dục của các nhà trường. Kết hợp cổ vũ, khích lệ,

nuôi dưỡng ước mơ, hoài bão, xung kích, sáng tạo của tuổi trẻ với nâng cao khả năng tiếp thu và làm chủ khoa học công nghệ hiện đại, quản lý tiên tiến và chủ động vươn lên tiếp nhận cái mới trong quá trình hội nhập quốc tế. Khắc phục nhận thức lệch lạc trong chọn nghề, học nghề của thanh niên, tăng cường giáo dục định hướng giá trị nghề nghiệp cho thanh niên trước sự biến động cơ cấu xã hội - nghề nghiệp ở nước ta hiện nay.

Các trường đại học, cao đẳng cũng cần quan tâm đầu tư cả bề rộng và chiều sâu các hoạt động thể dục, thể thao, rèn luyện sức khỏe cho sinh viên. Nâng cao chất lượng giáo dục thể chất trong nhà trường bằng cách tạo dựng sân chơi thể dục, thể thao lành mạnh, bổ ích cho sinh viên; xã hội hóa các hoạt động thể dục, thể thao nhằm huy động mọi nguồn lực cho hoạt động này. Xây dựng và thực hiện tốt chương trình quốc gia về nâng cao năng lực thể chất và tầm vóc của thể hệ trẻ hiện nay. Đặc biệt, Đoàn thanh niên và hội sinh viên cần phải tiếp tục tổ chức tốt và có hiệu quả phong trào đồng hành với thanh niên trong nâng cao sức khỏe thể chất và đời sống văn hóa tinh thần.

Nâng cao năng lực thẩm mỹ cho sinh viên là một nhiệm vụ quan trọng hiện nay khi mà xu hướng hội nhập đã làm xuất hiện nhiều trào lưu văn hóa mới. Muốn sinh viên giữ gìn được các giá trị văn hóa truyền thống thì sự giáo dục, định hướng trong nhà trường là yếu tố quan trọng để sinh viên có nhận thức thẩm mỹ và đời sống tinh thần phong phú.

Tóm lại: Tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về giáo dục toàn diện là kho tàng vô cùng quý báu cho sự nghiệp giáo dục của Việt Nam trong thời đại mới. Thấm nhuần và quán triệt sâu sắc những lời dạy đó sẽ giúp thanh niên - sinh viên có thêm niềm tin và sức mạnh để xây dựng một nước Việt Nam: dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh. Đây cũng chính là biểu hiện sinh động của phong trào toàn dân "sống, chiến đấu, lao động và học tập theo gương Bác Hồ vĩ đại" mà trong đó có thanh niên - sinh viên là lực lượng đi đầu. □

1. Hồ Chí Minh, Toàn tập, Nxb Chính trị quốc gia, HN, 2011, T.5, tr. 185
2. Sđd, T 10, tr 190
3. Sđd, T 7, tr 561
4. Sđd, T 11, tr 674
5. Sđd, T 8, tr 231
6. Sđd, T 3, tr 120
7. Sđd, T 6, tr 543
8. Sđd, T 11, tr 679
9. Sđd, T 9, tr 154.

XÃ HỘI HỌC QUẢN LÝ VÀ...

(Tiếp theo trang 26)

khả năng kiểm soát các tình huống khó khăn: "Không vì gió cả mà ngã tay chèo". Ở đây, để vững vàng, tự tin phải thông hiểu quy luật, vận dụng quy luật để phân tích chính xác các điều kiện, hoàn cảnh, tình huống xã hội. Biết mình, biết người, vững tin vào chân lý, dám làm, dám chịu trách nhiệm, dám đối diện với những khó khăn, thách thức. Đây cũng là một phẩm chất nữa mà những nhà lãnh đạo phải có. Thực tế trên thế giới và ở Việt Nam trong suốt chiều dài lịch sử vừa qua đã chứng minh cho chân lý này.

Tóm lại, để trở thành người có thể tập hợp, tổ chức, huy động quần chúng hành động cho những mục tiêu cao cả, nhà lãnh đạo phải tích hợp được nhiều phẩm chất tốt đẹp ở con người - xã hội. Đó là những người có tâm, có tầm, có lý luận, nắm quy luật, biết vận dụng quy luật, hành động theo quy luật trong những hoàn cảnh xác định. Người lãnh đạo cũng là người biết tập hợp, tổ chức, vận động quần chúng bằng tấm gương nhiệt huyết, tận tụy, trong sáng của mình. Người lãnh đạo cũng là người tự tin, nhạy bén, năng động, sáng tạo, dám nghĩ, dám làm, dám chịu trách nhiệm, giám đương đầu với những thử thách khó khăn, đáp ứng yêu cầu phát triển của lịch sử. Đây chính là những phẩm chất, những tiêu chí của nhà lãnh đạo, quản lý trong mô hình lãnh đạo quản lý lấy uy tín làm cơ sở. □

Tài liệu tham khảo

1. Báo cáo tổng kết Chương trình khoa học công nghệ trọng điểm cấp nhà nước, mã số KX 02/06-10, giai đoạn 2006-2010 về "Quản lý phát triển xã hội trong tiến trình đổi mới ở Việt Nam", Hà Nội, 2011.
2. Nguyễn Thị Doan, Đỗ Minh Cương, Phương Kỳ Sơn, 1996, Các học thuyết quản lý, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.
3. Vũ Hào Quang, 2001, Xã hội học quản lý, NXB Đại học quốc gia, Hà Nội.
4. Nguyễn Đình Tấn, Nguyễn Chí Dũng, 2004, Xã hội học trong quản lý xã hội, NXB Chính trị hành chính, Hà Nội.
5. Harold Koontz và cộng sự (1999). Những vấn đề cốt yếu của quản lý. NXB Khoa học kỹ thuật.
6. Hiitt, M.A, Black, S.J, Potter...., 2007, Management, Sydney, Prentice Hall.
7. Datt R.L, 1990, Management. 5th ed. Sydney, Dryden Press.